

Antanas Ruškys paskutinio apsilankymo Rietave metu – 2011 m. rugpjūčio 25 d. Vyto Rutkausko nuotrauka

ANTANAS RUŠKYS – „Tūkstantmečio Lietuvos“ autorius

Vytas RUTKAUSKAS

Nuotraukos – Vyto Rutkausko

Ir kai pasaulis senas man atrodo,
Pavargęs ir kūnas, ir galva,
Tavy išskobsiu paskutinį žodį –
„Tėvyne mano, Lietuva!“

Antanas Ruškys

1924 m. kovo 3 d. Kretingos apskrities Endriejavo valsčiaus Aukсорų kaimo ūkininkų Antano ir Izabelės Ruškių šeimoje gimė penktas vaikas. Pakrikštytas jis buvo Antano vardu. Šis pagrandukas nuo mažens garsėjo žvitrumu ir išmonėmis. Mažąjį vijurką kaimynai buvo praminę „Ruškio šermuonėliu“.

MUZIEJŲ
METAI 2012

Beprasmiškoms šėlionėms berniukui ir vaikystėje nebuvo laiko. Tėvelių, ypač motinos, rūpestingumo dėka visi vaikai nuo mažens Ruškių šeimoje buvo pratinami prie darbo, mokomi visa širdimi mylėti Dievą ir Tėvynę. Į vaikų širdis buvo įdiegtas supratimas, kad žodis „meilė“ be stiprios dvasios, tikėjimo, nuoširdumo, atjautos, pasiaukojimo, be prakaito ir žemės druskos yra tikai tuščias beprasmiškas garsas...

Užbaigęs šešias Endriejavo mokyklos klases, Antanas mokslą tęsė Rietavo žemės ūkio mokykloje. Čia aktyviai dalyvavo savi-veiklos būreliuose, sportavo, buvo paskirtas „Jaunųjų ūkininkų“ ratelio pirmininku. Antano atmintyje giliai įstrigo 1937 m. respublikinė jaunatletivių sporto šventė Kaune, jos metu Lietuvos prezidento Antano Smetonos pasakyta kalba apie tautos ugdymą. Šiuo laikotarpiu jis buvo priimtas į Endriejavo šaulių kuopą, kuriai vadovavo talentingas mokytojas Domas Vaišvila. Mokydamasis Rietave Antanas toliau lavino piešimo ir medžio drožinėjimo įgūdžius.

Mokslos nutraukė sovietinė okupacija. Prasidėjo trėmimai. Į Sibirą buvo išvežti šviesiausi Endriejavo krašto žmonės – mokytojai Kazimieras Gudauskas, Domas Vaišvila, Kazimieras Sidabras, turėję didžiulę įtaką Antano Ruškio asmenybės formavimuisi. Vėliau prasidėjo varginanti vokiečių okupacija. Su ja – naujos negandos. Antanas du kartus buvo areštuotas darbams į Vokietiją. Abu kartus jam pasisėkė pabėgti. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, 1945 m. rugsėjo 14 d. buvo suimta nemažai Šaulių sąjungos veikėjų, partijų vadovų, mokytojų, ūkininkų. A. Ruškys, norėdamas išvengti jų likimo, nutarė pasitraukti iš namų.

1948 m. buvo ištremtos visų trijų Antano Ruškio seserų šeimos, o 1951 m. – ir seni tėvai. Teko apsispręsti: tremtis ar rezistencinė kova. Antanas pasirinko partizano kelią. Po metų buvo išduotas, sunkiai sužeistas, areštuotas ir karinio tribunolo nuteistas 15 metų katorgos, kuri užsitęsė iki 18 metų. Grįžęs į Lietuvą Antanas išvydo suniokotą tėviškę – Aukсорų kaimas buvo sunaikintas.

Prasidėjus Atgimimui, A. Ruškys aktyviai įsijungė į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos, kraštotyros, tautodailės draugijų, Kauno tremtinių choro veiklą. Jo dėka į amžiną poilsį pašventintoje kapinių žemėje iš pamirštų masinių kapaviečių buvo perkelti daugelio kovos draugų, artimųjų palaikai. Dalies jų atminimą įamžino Antano sukurti kryžiai ir koplytstulpiai.

1997 m. birželio mėn. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos Kauno skyriaus patalpose buvo surengta pirmoji A. Ruškio medžio drožinių paroda. Rūpintojėlius, šventųjų skulptūreles, kunigaikščių portretus ir kitus tautodailininko kūrinius palankiai įvertino tiek visuomenė, tiek ir spauda – „Kauno tiesa“, „XXI amžius“. Nemažai išsamių straipsnių apie A. Ruškio sukurtus koplytstulpius yra parašiusi dr. Aldona Vasiliauskienė. Pasipildydama vis naujais darbais, A. Ruškio kūrinių ekspozicija pradėjo savo kelionę po Vidurio Lietuvą ir Žemaitiją.

Nuo to laiko surengta dešimtys susitikimų su moksleiviais, mokytojais, studentais, kultūros puoselėtojais. Visuomenei pristatytos ir autentiška gyvenimo patirtimi, istorinės atminties imperatyvu persmelktos autorinės knygos „Endriejavo žemė: kančių ir vilties istorija“, „Endriejavas, jo knygnešiai, švietėjai ir tremtiniai“, „Kai širdis pravirkt negali“ ir kitos. Įžvalgių straipsnių apie Antano Ruškio kūrybą yra parašęs Stanislovas Abromavičius.

Per 20 metų A. Ruškiui pavyko įgyvendinti didįjį savo gyvenimo

(Nukelta į 50 p.)

Antanas Ruškys. „Glorija DEO“

(Atkelta iš 49 p.)

tikslą – medžio drožiniuose pavaizduoti svarbiausius Lietuvos istorijos įvykius. Į vientisą panoraminį ciklą susijungę pirmųjų Lietuvos valdovų, kunigaikščių bareljefai, apibendrinti carinės priespaudos vaizdai, tautinės savimonės brendimo atspindžiai, pagrindinių XIX–XX amžių sandūros tautos žadintojų skulptūriniai portretai. Centrinę kolekcijos dalį sudaro laisvos tarpukario Lietuvos atspindžiai: jamžinti Vasario 16-osios signatarai, kitos istorinės asmenybės, tuometiniai gimtojo sodžiaus vaizdai, artimųjų portretai, katastrofiški Stalino ir Hitlerio suokalbio padariniai: nesibaigiančios tremtys, didvyriška partizanų kova, sovietmečio išgyvenimai, nepalaužiama viltis sulaukti laisvės.

Visą panoraminę kolekciją vainikuoja naują Lietuvos atgimimą, dvasinio prisikėlimo viltį, širdies kartėlį dėl baisių sovietinės okupacijos pasekmių („...suardytos tradicijos, nepasotinamas nomenklatūrinės valdžios godumas, veidmainystė...“) atspindintys medžio drožiniai. Kolekcijos vientisumą ir kontekstą sutvirtina pasitikėjimas dangiška malone, kurią atspindi subtiliai išdrožinėtos šventųjų, angelų skulp-

Viršuje – Antano Ruškio kūrinių ekspozicijos, 2011 m. birželio 14 – 2012 m. vasario 1 dienomis veikusios Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje, fragmentas. Dešinėje – Antano Ruškio išdrožtas „Vytis“

tūrėlės, gintaru inkrustuoti kryželiai, altorėliai, teminiai bareljefai.

2011 m. pradžioje Antanas Ruškys unikalią savo darbų kolekciją „Prakabinti ažuolai: Tūkstantmečio Lietuva“, kurią sudaro apie 150 drožinių, padovanojo Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejui. Tų pačių metų kovo mėnesį „Tūkstantmečio Lietuva“ buvo pristatyta Lietuvos Respublikos Seimo rūmų Parodų galerijoje (paroda čia veikė 2011 m. kovo 23–2011 m. balandžio 4 dienomis). Birželio 14 d. muziejaus kiemelyje Rietavo bažnyčios klebonas kunigas Antanas Gutkauskas šventino ažuolo vainikais padabintą Antano Ruškio koplytstulpį „Lietuvos krikštas“. Ažuolo vainiku buvo vainikuotas ir pats autorius. Pasidžiaugti A. Ruškio dovana Žemaitijai tą dieną susirinko kaimynai, bendraminčiai iš Plungės, Varnių, Endriejavo, Kvedarnos, Šilalės, Rietavo. Iškilmių metu L. Ivinskio gimnazijos moksleiviai pristatė jaudinančią kompoziciją „Tremties paukščių sugrįžimas“. Muzikavo Rietavo M. K. Oginskio meno mokyklos moksleivių kanklių ansamblis. Įkvėptai skambėjo „Lietuva, Tėvyne mūsų“...

Vardinės ekspozicijos atidarymo metu patirti išgyvenimai Antaną Ruškį, matyt, bus užlieję nauja kūrybinio įkvėpimo banga. Po šio renginio telefoninių pokalbių metu Rietavo muziejininkams jis, lyg tarp kitko, vis prasitardavo: „na, štai, dar vieną Dievo Motinos Marijos atvaizdą užbaigiau...“; „Jėzų Kristų su apaštalais iš ažuolo išlaisvinau...“; „Dar vieną angelą išdrožiau...“ Paskutinio pokalbio metu pasidžiaugė:

Pradėsiu Pietą – Motiną su Kristumi ant kelių...

Nebepradėjo! Dievo Gailestingoji Motina jį patį, tiek daug kentėjusį, tiek daug kartų jos stebuklingą globą išgyvenusį žemės sūnų, ištikimą Lietuvos patriotą priglaudė prie savo širdies amžinybėje. 2011 m. sausio 30 d. iš Raudondvario į Rietavą atskriejo liūdna žinia – Antanas Ruškys mirė.

2011 m. vasario pirmosios speigams kaustant žemę atsivei-

Antanas Ruškys. Kairėje – „Šv. Jurgis“. Viršuje – „Šv. Mykolas arkangelas“

Antanas Ruškys. „Šventoji šeima“

Kairėje – Antano Ruškio „Nuryžiuotas partizanas“

kinti su talentinga ir tauria asmenybe Antanu Ruškiu, pagosti jo žmonos Eugenijos į Kauną susirinko ne tik gausus būrys giminaičių, bet ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių atstovai, kraštiečių delegacijos iš Endriejavo, Rietavo, kitų Lietuvos kampelių. A. Ruškio palaikai amžinam poilsiui atgulė Garliavos kapinėse.

Na o 2011 m. vasario 4 d. A. Ruškio kolekcijos „Prakalbinti ažuolai: Tūkstantmečio Lietuva“ paroda buvo atidaryta Gargždų krašto muziejuje. Čia ji veiks iki balandžio 1 dienos. Istorinės atminties puoselėjimo misija tęsiasi...

Antanas Ruškys. „Šv. Petras dangaus vartų sargas“